

Kiss Lajos András
FÉLJÜNK-E A
BARBÁROKTÓL?

2016 MÁJUS 3. •

Ágoston Tamás
CSALÁDRAJZ

2016 MÁJUS 2. •

Varga Zoltán Zsolt
SŐTÉT KAMRA

2016 MÁJUS 12. •

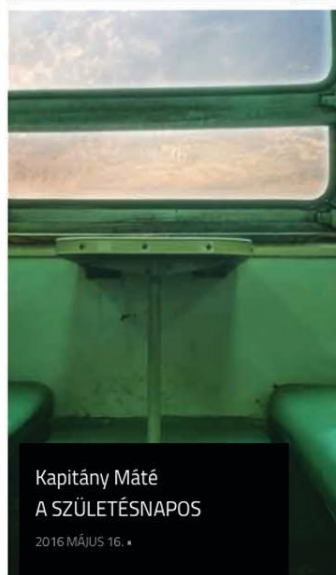
Birtalan Ferenc
HÉTKÖZNAPI DOLGAIMBÓL

2016 MÁJUS 27. •

Fenákel Judit
A GŐJ SIKSZE

2016 MÁJUS 1. •

Kapitány Máté
A SZÜLETÉSNAPOS

2016 MÁJUS 16. •

Ács József
CSONTOK ÉS NARANCSON

2016 MÁJUS 15. •

LIGET

2016-5 május

TARTALOMJEGYZÉK [XXIX.évfolyam 5. szám]

Fenákel Judit A GÓJ SIKSZE	3
Ágoston Tamás CSALÁDRAJZ, DISZKÓGÖMB	9
Németh Bálint A HALOGATÁS GÉPEZETE	13
Boda Magdolna SEJTEK	14
Lipták Ildikó SZÍVPÖRKÖLT	15
Kállay Kotász Zoltán FUKSZ NÉNI	18
Jónás Tamás TAVASZI ANZIX	19
Birtalan Ferenc HÉTKÖZNAPI DOLGAIMBÓL	20
Kiss Lajos András FÉLJÜNK-E A BARBÁROKTÓL?	22

RÁÍRÁS

Popovics Kinga KONTRASZTINFÚZIÓ	36
Ács József CSONTOK ÉS NARANCSON	38
Kapitány Máté A SZÜLETÉSNAPOS	40
Somfai Anna KILÁTÁS	43
Varga Zoltán Zsolt SÖTÉT KAMRA	45
Fecske Csaba TÚL AZ EGÉSZEN	47
Mészáros Blanka FEKETE-FEHÉR	48
Csongor Andrea MÉG VALAKI	52

Kiadja | Liget Műhely Alapítvány
1122 Budapest, Kissvábhegyi út 4-6.
info[kukac]ligetmuhely.com

ISSN 1789-4980

Szerkesztők | Horgas Judit, Levendel Júlia, Horgas Béla
Tervezőszerkesztő | René Margit
Főmunkatárs | Szirmai Panni
Olvasószerkesztő | Bognár Anikó
Tudományos lektorok | Kállay Géza,
Kiss Lajos András, Victor András

Fenákel Judit A GÓJ SIKSZE

Nusbaumék rövidáru üzlete a Piactérről nyílt, ha valakinek pertlire, cernára, ripszszalagra volt szüksége, ki se kerülhetett. Az alacsony mennyezetű, vasajtós üzlet kicsi és zsúfolt, nem olyan mutatós, nagyvonalú, mint a miénk. De azért sokan megfordultak benne, eltartotta a családot, még egy segédet is alkalmaztak. Uhrin Ilus volt a segédjük. A családból hárman az üzletben dolgoztak, Nusbaum bácsi szerezte be az árut, a felesége és a kisebbik fia foglalkozott a vevőkkel, az idősebb fiú valahol Amerikában tűnt el, még a harmincas évek végén, régóta nem adott hírt magáról. A családhoz tartozott Nusbaum nagymama is, púpos, apró, szekánt öregasszony, neki jutott a konyha, ő főzte az ízetlen, hús nélküli ebédeket, spórolni kell, hajtogatta lázasan, nem olyan világot élünk, hogy az ember teletömje a hasát libahússal. Smucig mamának csúfolták, sokáig azt hittem, ez az igazi neve. Különösen Nusbaum Marci szerette ugratni, neki hiányoztak legjobban a vastag, húsos ételek, de Smucig mama rá se hederített, egyik nap paprikás krumpli, másik nap kelkáposzta főzelék bundás kenyérral, ha tehette még a fokhagymát is kispórolta belőle. Ha Nusbaum bácsi áruért ment Csabára, mindjárt felkereste Susákné kifőzdéjét, meg se várta a déli harangszót, ami meleg ételt talált – az se baj lelkem, ha tegnapi – bepakolt belőle két embernek valót. Nusbaumné pulóverkötetést vállalt, a kialakult munkadíjból lecsípett valamennyit, és elslisszolt vele Hartman cukrászhoz, nekiesett a krémeseeknek meg a dobostortáknak, a cukrásznő ahogy meglátta, vitte neki a süteménnyel magrakott tálcát a sarokasztalhoz. Csak Nusbaum Marcinak nem volt dugi pénze, korgott a gyomra a szegényházi ebéd után. Ezt az örökös gyomorkorgást a vele járó morgolódással nem lehetett nem meghallani. Ilus eleinte a maga szalonájából, kenyereből vagdosott Marcinak kis falatokat, és a raktárban megvendégelte a kiscsónokot, ahogy maguk között hívta. Persze titokban kínálgatta, hisz tréfli ételt hozott, Marcit ugyan csöppet se zavarta, de Smucig mama nyilván nagydobra verte volna, ha megtudja. Egyik nap Ilus szép piros kislábassal állított be a raktárba. Marci belemerítette a kanalát, és elakadt a lélegzete. Még sohase kóstolt gulyáslevest. Hát ez... – dadogta megindultan –, ezt csak a Grand Hotelben... Ilus kihúzta magát – csudákat, ezt én főztem magának a saját konyhánkban, marhalábszárból, mert abból a legjobb. Marci fölkapta Ilust, és megforgatta. Maga az én vendéglősném. Ilus ezt olyan romantikusnak találta, mintha Marci kedvesemnek nevezte volna. Mintha szerelmes szavakat suttogott volna a fülébe. Ettől kezdve újabb és újabb leveseket talált ki az örökké éhes kiscsónoknak. A piros lábos naponta szolgált meglepetés-levesekkel. És mindegyikben – akár becsinált leves volt, akár raguleves – hemzsegték a marha-, disznó-, tyúkhúsfalatok. Marci valósággal beleszédült a levesváltozatokba, az én vendéglősnémből pedig kedves vendéglősném lett meg csudálatos vendéglősném. Az én vendéglősném főszakács lehetne a Gundelnál. Ilus semmit se tudott a Gundelről. Marci annyit, hogy nagyon előkelő étterem Pesten. A nevét Smucig mamától hallotta, aki szerette mondogatni: ha nem tetszik, mehatsz a Gundelhez lazacot enni. Ilusnak a lazac se jelentett semmit, viszont így együtt a Gundel, a vendéglősné meg a lazac olyan környezetet teremtett ébredő érzéseinek, amiktől megdobbant a szíve, finoman lüktetett a gyomra, és amíg megtöltötte a kis piros lábost örömszerző levesekkel, furcsa, eddig ismeretlen zsidóság támadt fiatal testében. Viccnek indult, maradt is humoros színezete a titkos ebédnek az áruval telezsúfolt raktárban, de Nusbaumné anyai szeme észrevett valami eddig nem tapasztalt izgatottságot a két fiatal viselkedésében. Rá is szólt hangosan nevetgélő fiára: csak nem kezdél ki ezzel a sikszével? És nem nyugtatta meg Marci zavart heherészése. Nusbaum bácsi legyintett a felesége aggodalmaskodására, na mondd már, rendes, tiszta parasztlány, nem kap tőle Marci semmi betegséget.

az első csók

Ilus komolyan vette Marci kósza simogatásait, az első csókot pedig úgy fogadta, mintha jegygyűrűt váltottak volna. Marci tudta a lelke mélyén, kettőjük kapcsolatát nehéz lesz elfogadtatni a nyilvánossággal, talán nem is lehet. Arra számított a maga fölületes módján, hogy túl a törvényi és az egyházi ellenálláson, a családok mindent bevetnek kettőjük szétválasztására. De hát házasságról még nem esett szó, viszont itt forgatta magát előtte egy gusztyusos, faros-melles nőszemély, aki minden bizalmas mozdulatától megremegett, ugyan miért uralkodott volna fellángoló vágyain, amelyek arra ösztönözték, hogy ölelje, szorítsa, hatoljon ebbe az ingerlő húsba, ami önként tárulkozik ki neki, s ugyanazt kívánja, amit ő? Ezt a vágyakozást most már mind a ketten szerelemnek nevezték, s mert titkolni

kellett (kellett volna), még szenvedélyesebben kapaszkodtak egymásba.

Az apró raktár a bolt mögött, a kukoricagóré Uhrinék udvarában, a learatott, kérébe kötött gabona mind szerelmi fészek lett, ahova az ellenséges szemek elől el lehetett bújni, föl lehetett szívódni, azt lehetett hinni, hogy ketten vannak az egész világon.

Az Uhrin család csak annyira iszonyodott Nusbauméktól, amennyire a többi paraszt família a többi zsidótól. Megtisztelőnek érezték, hogy Ilus némi inaskodás után segédi rangra emelkedett a boltjukban, de közelebbi, főleg rokon viszonyt semmiképpen se akartak velük. Nusbaumékkal közös asztalnál elképzelni se tudták magukat. Űk egyik csak a libamáját, mink meg egyik a szalonnát. Ez tiszta beszéd volt, senki se mert vitatkozni vele. Nusbaumné még ennél is egyenesebben fogalmazott. Ide hoznál a péntek esti gyertyagyújtáshoz egy gój sikszét? Akkor már törvény tiltotta a vegyes házasságot, suba subával, guba gubával, csak megháborodott szerelmes gyerekek képzelhették, hogy a törvényt, mint egy küszöböt, át lehet lépni.

Uhrinné három éjszaka nem aludt, csak sírdogált meg a fejét törte. Aztán elhatározásra jutott. Bekopogtatott Csornai apát plébánoshoz, és azt üzentte a gazdaasszonnyal, amit mondani akar, életbevágó, emberhalál lehet belőle. Gyónásnak indult a beszélgetés, Uhrinné még a tavalyelőtti bűneit is összeszedte, de hiába húzta-vonta, szaporította a szót, egyszer csak oda ért, hogy az Ilus zsidóhoz akar férjhez menni. Csornai apát plébános hatalmas, tekintélyt parancsoló férfi volt, indulataiban ritkán korlátozta magát. Még azt se vették tőle zokon, ha széles tenyere valakinek az arcán csattant, a magánál idősebb embernek is odasózott, mikor úgy kívánta az igazság. Indulatos ember, de sokat tesz a falunkért – mentegette a gyülekezet, hisz neki köszönhették a polgári iskolát, a felújított templomtornyot, ami az ő igyekezete nélkül már leomlott volna. Hanem ha megharagudott.

Meg kell akadályozni – harsogta prédikációs hangján. A templomi szobrok megrázkódtak a réműlettől, Uhrinné meg elhúzódott a keze ügyéből. Nem tudom – rebegte sírósan – öngyilkossággal fenyegetőzik. – Be akar térni? – Az asszony bólintott, és lehajtotta a fejét.

A pap arca csupa kemény szöglet, eltűnt róla a gömbölyű jóltápláltság. – Hát akkor... magára vessen! – Összeszorította a fogát, megvonta nagy, tömör vállát, nem nézett többet Uhrinnéra. Az utcán se ismerte meg eztán. Uhrinné dicsértessékje válasz nélkül maradt.

nem szabad feltűnősködni

A titkos eljegyzés előtt két nappal megérkezett Marci munkaszolgálatos behívója. Pedig a gyűrű már ott lapult a zsebében, rézkarika volt, de kifényesítve majdnem aranynak látszott. Az állomáson egy percre félre vonultak, és Marci föl húzta a gyűrűt Ilus gyűrűsujjára. Ilus belezokogott a tenyerébe, amit a szájára szorított. Marci háromszor is a lelkére kötötte, nem szabad feltűnősködni. Nusbaumék nem vettek észre semmit, de idejük se maradt volna a kétségbeesésre, másnap Nusbaum bácsi is megkapta a maga behívóját, és felszívódott a munkaszolgálatosok bakancsos szürke tömegébe. Ötvenkilenc éves volt.

Amikor Uhrinné szeme rátévedt a zsidócsillagra, ami ott sárgállott Ilus kabátján, berohant a tisztaszobába, az ágyra vetette magát, és hangosan, olyan hangosan, hogy a kutya ugatni kezdett az ablak alatt, jajgatva zokogott. Aztán kitudódott, ennél rosszabb is következik. A zsidókat kiűzik a házaikból, ott maradnak a bútoraik, a ruháik, a tüzelőjük a fűskamrában, a csirkék az udvarban, mindenük, ami van, nem az övék többet. Akkor Uhrinné magára csukta az ajtót, elmondott két üdvözlégyet, mélyen belenézett Mária szelíd szemébe, aztán fölvette a legjobb ruháját, és megint elindult Csornai apát plébánoshoz. A gazdaasszony nem akarta beengedni, ne bohóckodjon itt Uhrinné, az apát plébános úr tudni se akar magáról. De Uhrinné olyan jajveszékülésbe kezdett, egy sereg puskás katona se tudta volna útját állni. Csornai Mátyás mozdulatlanul ült magas hátú karosszékében, mint egy kőbálvány, keze a térdén, szeme a Biblián, és semmit se szólt a betolakodó asszony zokogására. Csinálja vissza a betérést apát plébános úr, fogadja vissza az én Ilusomat a katolikusok közé, nincs őneki semmi köze a zsidókhöz, csak ez a zsidó gyerek elcsavarta a fejét, átkozom érte minden reggel, minden este. Letérdepelt, a pap keze után kapkodott, ígért, fogadkozott. Csornai merev mozdulatlanul tűrte a sikoltozását, aztán csak annyit mondott a legközömbösebb hangján: kifelé. És ezzel Ilus sorsa meg volt pecsételve.

Másnap, mikor a batyus menetet hajtották ki a faluból, a csendőr ráfordult a tétován bámészkodó Ilusra. Eridj a

helyedre, és belökte a sorba Nusbaumné meg Smucig mama mögé. Uhrinné összehúzott függöny mögül nézte, ahogy Ilus hátára csatolja Smucig mama hátizsákját, és lesütött szemmel indul a bukdácsoló öregasszony után. A ház elé nem mert kiállni, őrajta ne röhögjenek a szomszédok, de addig követte Ilus lépéseit, amíg egy kis barna folt lett belőle. Az ott még az Ilus kabátja, zokogta a fejkendőjébe, aztán a barna folt is eltűnt, csak ő mondogatta mániákusan: az ott az Ilus, megismerem a cipőjét.

rewrite.origos.hu

Aztán már senki se tartotta számon, hogy ennek a más cókókját cipelő lánynak nem is kellene itt lennie. Hogy semmi köze Smucig mamához meg Nusbaumnéhoz. Hogy maradhatott volna az anyja szoknyája mellett, legfőljebb nem Nusbauméknál mérné a pántlikát, hanem zöldséget árulna a piacon vagy nagymosást vállalna az anyjával közösen Szili doktoréknál. Többet senki nem csodálkozott rá: mit keres ez a katolikus lány az alja zsidó nép között. A Marcitól kapott rézgyűrűjét ugyanúgy elkobozták a csendőrök, mintha aranyból lett volna. A lába közé is ugyanúgy benyúlkáltak ékszereket keresni, mint a többi zsidóasszonynak. És szerencséje volt, ahogy nekünk is. Nem Auschwitzba vitték, hanem egy Bécs-közeli munkatáborba. Végigrobotolta velünk az elkövetkező tizenegy hónapot, ette a sárgaborsó főzeléket, cserélte a borogatást Smucig mama oszlopra dagadt lábán, irtotta a takaró hasadékában hemzsegő bolhákat, mosta jeges vízben az elpiszkolódott ágyneműt, lopta a cukorrépát, kapcát szakított a lepedő széléből, csak éppen nem imádkozott, mert a héber imákat nem ismerte, a maga üdvözlégyét meg szégyellte volna idehozni.

szétverte a fejét

Nusbaum Marcival soha többet nem találkozott. Egy falubeli ismerős, aki Sopron környékén mellette feküdt, azt mondta: a tífusz végzett vele. Nusbaum bácsi pesti unokatestvére viszont megesküdt, hogy két keretlegény szétverte a fejét lapáttal. De akár a tífusz, akár a lapát, abban megegyeztek, Marci még magyar földön szabadult meg az élettől, nem kellett neki tovább menetelni Mauthausen felé.

Ilus Nusbaumnéval együtt hazavergődött. Smucig mamát valahol félúton veszítették el, osztrák földbe temették, és mind a ketten megkönnyebbültek. Ilus továbbra is mutatós lány maradt, lefogyott ugyan, az arca beesett, és őszült. Nem keresett magának másik nőlegényt. Azt mondta, olyat úgyse talál, amilyen a Nusbaum Marci volt.

Ágoston Tamás CSALÁDRAJZ

Amikor a matematikatanár
kihívott felelni a törtekből,
csak álltam és pislogtam –
a szemhéjam
nyitódott,
csukódott,
nyitódott,
csukódott,
olyan gyorsan, hogy szaggatottan láttam magam előtt
a táblát meg a krétát,
mint egy elromlott vetítógép.

Anyám vitt el a pszichológushoz.

A fehér köpenyes, kontyba fogott hajú nő
egy levendula illatú szobában ült,
s barátságosan mosolygott, mikor beléptem.
Sárga asztalkához ültetett.
Papírt rakott elém meg néhány ceruzát.
Meggért, hogy rajzoljam le a családomat.

Már a buszon ültünk, mikor anyám
rám nézett s könnyes szemmel megszorította a kezem.
A rajzom csücske kikandikált a táskájából.

Aznap már nem mentem iskolába,
hanem indiánost játszottam az udvarunkon,
elrejtözve a paradicsompalánták között.
Nem törődtem a házat szétvető ordibálással,
ajtócsapkodással, tányértöréssel.
Akkor dugtam ki tolldíszes fejem
a kutyaól mellett álló rozsdás hordóból,
amikor hirtelen kivágódott az ajtó,
s megjelent apám a verandán.
Távrolról is jól láttam,
hogyan a rajzomat lobogtatja a kezében.

Mikor káromkodva beviharzott megint a házba,
odaszaladtam az orgonabokor mellett kéklő kukához,
és lábujjhegyre állva belenéztem.
A széttépett papírdarabkákról
egy torzonborz óriás lapátkeze intett felém
meg egy apró, tojásformájú fej,
beszorulva az asztal alá.

Rémülten csaptam le a fedelet.

kép | images.medicaldaily.com

Ágoston Tamás DISZKÓGÖMB

Visszafolyik a vér a megszárt aortába,
bekopog a szomszéd úr halott lánya,
és cigarettát kér, hogy elmesélje,
mit látott a pokolban, mikor térdre
ereszkedett az ajtó előtt,
ahol mindenki letérdel, mielőtt

megkapja a szalvétára írt ítéletet,
melyben közlik, hogy miért beteg
s mennyi idő alatt gyógyul meg a lelke,
hol várja, ha felépült, a szerelme,
akivel beléphet a teherliftbe,
amely hófehér, mint a pékek lisztje –
lóg odabent egy furcsa kép,
útközben nézni illenék,
állítólag istent ábrázolja,
arcán legszebb mosolyát hordja,
így hívogat a forgó, diszkógömb alakú égbe,
a törökméz ízű öröklétbe,
oda, honnan nem vágyik vissza senki
csalamádés hamburgert enni
a strandon, vizes törülközőn állva –

csak a szomszéd úr halott lánya.

Németh Bálint A HALOGATÁS GÉPEZETE

Mintha titkos, végtelen hosszú
beismerő vallomás részleteit lefetyelném,
a tartályból egykedvűen szivárog a víz.

A szerelőt Godot-nak hívják, én neveztem el,
nem azért, hogy szellemesnek tűnjek,
hanem hogy elüsssem az időt valamivel,
míg megérkezik.

De hiába várom hetek óta, mert nem jön,
azért nem jön, mert nem is hívtam,
mert ha hívtam volna, akkor se jönne,
és akkor a két lehetséges várás közül
inkább az kell, amelyik transzparens,
amit sem maró, sárga elvárások,
sem oktalan, tapadós, fekete remények
nem színeznék el.

Hetek óta ebben a várásban, a túlfolyás
csodájában élek, mint aki nem tudja, hol van,
egy szelep kinyílt, és úgy hagyom –
így hagyom, hogy elcsorogjanak egymás után
a színtelen, szagtalan, csodálatos napok,
hogyan ebben az utánozhatatlan halogatásban
csöpögjön, folyjon el titkolt időm, amit nem ismerek.

Mint egy mozigépész, akiről film készül,
egy eleven analógia üzemeltetője és egyik fele vagyok:
ahogy újabb és újabb részleteket ismerek meg
egy vallomásból, amely rejtve van előttem,
ahogy a végén kiderül majd az is,
hogyan azonos minden egyes részlet,
és mindegyik ugyanúgy tartalmazta az egészet,
úgy szivárog el napról napra – átlátszó hazugság: –a
tartályból a víz; lehetséges életem.

Boda Magdolna SEJTEK

azt mondják a tudósok
hogy hétévente megújulnak a sejtek
pedig bizonyos rebellis sejtcsoportok
tojnak a tézisekre
kis csoportokba szövetkezve
nem felejtenek
csak úgy tűnik
vannak ilyenek az agyban
a szívben
és itt a térdemen
ez a kis forradás

egy cseresznyefáról
ugrottam le
nagyanyám elé
hogy megjesszem

már nincs se fa
se nagyanyám
csak a forradás

nézem
akár egy sírkereszt

kép | Mackenzie Greer, flickr.com

Lipták Ildikó SZÍVPÖRKÖLT

Kapcsolatunk kezdetén volt egy éjszaka, amit végigcsókolóztunk. Csak néha pihentünk meg, és ezekben a szünetekben úgy kérdeztük egymást, mintha alig lenne időnk megismerni a másikat. Mindent sűrűn csináltunk, nem tudtuk, hogy pár év múlva férj, feleség, apa, anya leszünk.

Faggattalak a kedvenc ételeidről. Nem akartam elhinni, hogy létezik szívporék. Emlékszel? Azt mondtam, az én szívemet alaposan megporékoltad, már csak meg kell enned. Kerested a ruhám alatt – akkor fogtad meg először a mellemet. Először úgy tettél, mintha véletlen lenne. Annyira dobogott a szívem, hogy látni lehetett, amint átdörömböl a mellkasomon. Szinte kézbe lehetett fogni.

Egy ideje nyomasztó álmaim vannak. Mint ma reggel. Mikor fölbredtem, még egy percre odabújtam hozzád, hogy kiélvezzem a békésnek hitt valóságot, ami nem hasonlít az álombélihez. Csak a hangulatára emlékeztem, a kusza képeket kisatírozta az óracsőrgés. Beszívtam a reggelre mindig savanykás, de otthonos illatodat, és hallgattam, hogyan kalapál a szíved. Amikor hozzád értem, elhúzódtál; azt hittem, te is álmodsz, és az érintésemmel beköltöztem a történetbe, ezért fogtad menekülőre.

van abban valami bizarr

Reggel még nem, csak később, munka közben jutott eszembe, hogy főzhetnék szívet. Örültem az ötletnek, száz éve nem csináltam már. Pedig mostanra a gyerekek is szeretik, én meg szeretem elkészíteni, bár még soha nem ettem belőle. Imádom kézbe venni a sima, izmos bogycukat. Olyanok, mint a masszív gumicukor. Egyáltalán nem gondolok arra, hogy szegény állatok, meg ilyesmi. Élvezem, hogy olyan könnyen lehet darabolni. Szeretem a hangját, ahogy

finoman szisszen, mikor beleszalad a kés, és szeretlek nézni benneteket, ahogyan örültök, mikor eszitek. Meg hogy olyankor mindig humoros történeteket mesélünk egymásnak. Muszáj, mert mégiscsak van abban valami bizarr, hogy az ember szívet etet a gyerekeivel.

Volt például az a vicc, emlékszel, amelyekben a szívsebész koporsóját egy hatalmas szív kíséretében tolták a krematóriumba. Az egyik kollégája meg hülyére röhögte magát. Az volt a poén, hogy nőgyógyász volt az ürge, és elképzelte a saját koporsóját.

Épp megterítettem, mikor megérkeztél. Korábban jöttél haza. Nem számítottam rá, de megörültem, mert készen volt minden, és arra gondoltam, legalább kicsit kettesben leszünk, míg a fiúk megjönnek az edzésről. Gyorsan ledobtam magamról a kötényt, és kimentem eléd az előszobába. Ahogy átöleltelek, a karodat úgy fontad rám, mintha egyúttal el is tartanál magadtól. Érthető, a pörkölt szaga átította a hajamat, a bőrömet, a ruhámat. Megkérdeztem, hogyhogy sikerült hamarabb eljőnnöd, te háttal állva válaszoltál, és olyan halkán, hogy nem értettem, mit mondasz. Elkezdtem mesélni, milyen idióta álmom volt reggel, de nem hallgattál végig, cipőstül indultál a nappaliba, pedig hányszor kioktattad a gyerekeket, mennyi szarság ragad az utcán az ember talpára. Leültél a karosszékbe, és kérted, üljek le én is. A nézésedtől kiszaladt a vér a tagjaimból. Azt hittem, azt mondod majd, hogy meghalt az anyád. Vagy az enyém. Vagy nem is ők, hanem, úristen, valamelyik gyerekkel történt valami.

Beszélni kezdted, nagyon halkán, de egy pillanat szünetet sem hagyva, mint aki levegőt sem vesz, én pedig egy darabig próbáltam követni, de hamar elvesztettem a fonalat. Csak ültem veled szemben, és már rég nem hallottam, mit mondasz, mert a szavak helyett száraz homok hullott a fogaid közül. Először csak lassan pergett, majd egyre gyorsult, végül már ömlött, és betöltötte a szobát. Eltűnt benne minden, nem láttam semmit, csak téged, ahogy okádod a földet, és tudtam, hogy eltemet minket a tizenkilenc évünkkel együtt, és nem akartam, hogy így legyen, ezért lökdöstelek kifelé. Te meg mondtad, hogy ne csináld ezt, kérlek, s én válaszoltam valamit, de magam sem értettem, hiszen teli volt földdel a szám. Azt akartam, hogy menj, vagy inkább menekülj, ne fulladj meg itt velem együtt, hogy legalább te maradj meg, mert mi lesz a gyerekekkel. És ahogy toltalak magam előtt, egyszer csak ott álltunk a bejárati ajtó előtt, te már a kabátodat vetted, és eltűntél, mint aki otthon sem volt.

Carlos ZGZ, flickr.com

Hosszú percekig álltam ott, vagy órákig, nem is tudom, addig, míg megjöttek a gyerekek. Nem gondoltam semmire. Nem volt rossz, de jó sem. Nem is volt.

Bementünk, leültünk enni, akkor vettem észre, hogy csak háromnak terítettem.

Kérdezték, mikor jössz, mondtam, hogy nem itthon vacsorázol, ők meg csak néztek rám, ahogy én is rád kevéssel azelőtt, és ettük a szívpörköltet, ettem én is. Homokíze volt.

kép | Mark & Andrea Busse, flickr.com

Kállay Kotász Zoltán FUKSZ NÉNI

Aznap délután Fuksz néni,
nagyamám régi barátője jött hozzánk látogatóba. Tudtam,
megint a háborúról,
rég, ismeretlen emberekről
és az ismeretlenek ismerőseiről beszélgetnek majd, hosszan,
sóhajtozva, sírdogálva.
Annus néni lilában érkezett,
haj, rúzs, blúz, cipő,
még a körülötte lengedező kölniillat is lilába fulladt;
a háborúról,
rég, ismeretlen emberekről
és az ismeretlenek ismerőseiről beszélgettek,
hosszan, sóhajtozva, sírdogálva.
Fuksz néni hozott Melódia csokoládét és diafilmet, estefelé
bekapcsoltuk a vetítőt,
befűztük a filmet, a Kis Mukkot.
Azt hittem, felolvassák majd a képek alá írt mesét,
ahogy szoktuk,
de a háborúról,
rég, ismeretlen emberekről
és az ismeretlenek ismerőseiről beszélgettek,
hosszan, sóhajtozva, sírdogálva.
Anyukám látta, ingerült vagyok, ezért kihívott a konyhába.
Elmagyarázta, hogy Fuksz néninek meghalt a férje,
azért sír annyit.
– Mikor? – kérdeztem.
Látszott, anyu töpreng, számol...
– Huszonhét éve.
Ezen én is elgondolkodtam.
Kilencéves vagyok, ha ezt hárommal szorzom,
éppen huszonhét jön ki.
Három nagyon hosszú élettel ezelőtt meghalt Fuksz néni férje,
és még mindig sír miatta!
Visszamentem a szobába, és miközben a felnőttek
a háborúról,
rég, ismeretlen emberekről
és az ismeretlenek ismerőseiről beszélgettek,
hosszan, sóhajtozva, sírdogálva,
elolvastam a képek alatt Kis Mukk meséjét
és megettem a csokoládét.

Jónás Tamás TAVASZI ANZIX

Öregék ifjú bolondja,
süket szél szalad a dombra,
eliszaposodott emlék,
megáll az idő, és nem lép,
sírhat a józan, a részeg,
egyre távolodó részek,
széteső családok, vágyak,
új szelek súgnak a háznak.

Öreg fák dőlnek a háznak,
vérzik a tavaszi bánat,
pocsolyát hizlal a kék ég,
az arcod összegyűrt térkép.
Szétdobált ingek és szoknyák,
a szívek a magányt szokják,
fodros a folyó az égen,
nyugvó nap, felkelő szégyen.

kép | [Franz Venhaus, flickr.com](https://www.flickr.com/photos/franzvenhaus/)

Birtalan Ferenc HÉTKÖZNAPI DOLGAIMBÓL

és kedd lett
az irodákban fölveszik a telefonokat
az ügyintézők kicsit még indolensek a háromnapos ünnep után
de igyekeznek megfelelni az elvárásoknak
próbálom összerakni gondolataimat akár egy iratrendezőben
mindig elkeveredik valami hiába az igyekezet
majd előkerülnek a biztos helyről és találgathatom
miért pont oda
a héten itt lesz az új könyv láttad a borítóját
még nem gondoltam bele hogy fogom belopni a neved az ajánlásba

reggel előkészítettem a gulyáslevest
csípős lesz belevágtam egy hegyes paprikát
de ha kell van piros darált – nem erős pista –
amit a piacon vettem a vecsésiektől

a házi orvos délután rendel addig nem indulhat a gépezet
még pár nap és mindent tudunk
mikor menniért hol lesz a helyed

tomi mesélte szombat éjjel neked is töltöttek unicumot
azóta ott van a pohárban mi legyen vele
idd meg mondtam
te is azt akarnád nehogy beporosodjon
ilyen dolgokról is beszélgettünk tegnap
még milyen színűek legyenek a betűk a kő
és jó hogy ezeket előre nyugodtan megbeszéltétek
persze mi is ittunk unicumot én egy sört is
mert azért ez kivételes alkalom
bontottam egy üveg francia vörösbort
száraz volt finom
és ahogy kérdezni szoktad a konyhából púposra öntsem
persze csak úgy van értelme mondtam
majd leszűrösölöm a tetejét
egész jól telt az este viccelődtünk te is jót röhögtél volna
végül is rólad szólt lényegében minden

arról hogy rákoskeresztúron türelemmel fekszel a hidegben
nem ejtettünk egy árva szót se

kép | Bálint Endre: Csendélet – életcsend

Kiss Lajos András FÉLJÜNK-E A BARBÁROKTÓL?

Valójában nem a különböző kultúrák között van ellentét, mondja Todorov [1], hanem a civilizált viselkedés alapértékeit magukénak valló, illetve az ezeket semmibe vevő embertársaink között. Minden kultúra a kollektív identitások sokféleségét foglalja magában; az identitások önmagukban értéksemlegesek, legalábbis nem lehet ezeket hierarchikus rendbe állítani. A kultúrák folyton változnak, igazi hibrid jelenségek. Ettől még nem veszítik el identitásukat. Sőt: a mozdulatlanra merevedett kultúrák halálra ítélték. A jelenséget jól szemlélteti az argonauták mitikus *Argója*: a többéves tengeri út során a hajó minden részét ki kellett cserélni; az összes deszkát, a vitorlákat, a kötélzetet, még a hajótestet összetartó szegecseket is. Mégis, amikor a hajó újra befutott a hazai kikötőbe, nem mondta senki, hogy nem az *Argo* tért vissza. Az igazság tehát az, hogy még a látszólag egységes nyelvi kultúrák is sokfélék, belsőleg tagoltak és elemei állandóan cserélődnek, „(...) saját kultúrájuk van a serdülőknek, a nyugdíjasoknak, az utcaseprőknek, a nőknek és a férfiaknak, a gazdagoknak és a szegényeknek. Egy konkrét személy egyszerre lehet a mediterrán, a keresztény és az európai kultúra tagja.” [2] A kulturális identitások sokfélesége, az úgynevezett plurális identitás manapság természetes. Talán túlzás kijelenteni, hogy bárki bármikor szabadon szörfözhet az identitások tengerén, tetszőlegesen tekintheti magát annak, akinek vagy aminek akarja, mindenesetre nem tagadható, hogy napjainkra végérvényesen elmosódtak a kultúrák egykor egyértelműen kirajzolódó kontúrjai. „Pozitív” kivételek persze már a premodern világban is adódtak. Diego Duran dominikánus szerzetes azzal a szándékkal érkezett a frissen felfedezett Amerikába, hogy „végeképp kiirtsa a pogány azték szokásokat”, de miután éveket töltött az indiánok között, megismerte nyelvüket és szokásaikat, radikális „belső átalakuláson” ment keresztül. Ha „kulturálisan” nem is lett belőle azték, eljutott odáig, hogy elsőként ismerje fel a máig érvényes *kevert mexikói identitást*, amelyben egyaránt helye van az európai spanyol/keresztény és az azték bennszülött kultúrának. Az európai modernitás egyik legnagyobb szellemi/kulturális teljesítményét éppenséggel a különböző identitások korrekciós képességének felerősödésével mérhetjük. Például a második világháborút követő évtizedekben – s ebben alig volt különbség Nyugat és Kelet között – a történelmi emlékezetet a „heroikus narratíva” uralta. Franciaországban szinte kizárólag a náci által deportált, megkínzott és meggyilkolt ellenállók és partizánok szenvedéseiről lehetett beszélni, míg a rasszista alapon elpusztított milliók – elsősorban a zsidók – sorsa alig kapott említést. Ők ugyanis nem tettek semmi olyat, ami „említésre méltó” lett volna. Passzívan túrték a velük történeteket. „Harminc évvel később minden az ellenkezőjére fordult; immár az egykori ellenállók érezhették, hogy elfelejtették őket, mert a figyelem áthelyeződött az antiszemita üldözés áldozataira. Innentől a zsidóság genocídiuma a legsúlyosabb bűn: emberiesség ellen elkövetett merénylet. A rasszista népiirtás áldozatai direkt módon nem tettek ugyan semmit, mégis, az őket sújtó gonoszság lett minden létező rossz legnagyobbika.” [3]

A heroikus narratívát felváltó „áldozati narratíva” persze nemcsak a zsidóság tragédiáját emelte a „kulturális diskurzus” előterébe: az európai kolonizáció áldozatait, pontosabban az egykori áldozatok leszármazottait, illetve a rabszolgasorba kényszerített harmadik világbeli népek és kultúrák sorra követelik, hogy – ha mást nem – legalább erkölcsi jóvátételt kapjanak évszázados szenvedéseikért. Másik példa: manapság Franciaországban egyre többen beszélnek arról, hogy a német megszállás alatt tömeges méretű volt a kollaboráció, az algériai háborúban kínoztak a francia hadsereg katonái, és a polgári lakosság ellen súlyos jogsértéseket követtek el. Ezekre a másik oldal is támadásba lendült: a francia jobb- és szélsőjobb újabban azt követeli, hogy ismerjék el a gyarmatosítás pozitív hozadékát is, sőt, némelyek emlékműveket emelnének az egykori OAS-tagoknak.^[4] Hasonló – azaz a francia identitás lényegét érintő – változás figyelhető meg Napóleon történelmi szerepének megítélésében. Valószínű, hogy

az angol és az orosz történelemkönyvekben még századok múlva is „másik Napóleonnal” találkozunk a középiskolások, mint a francia diákok a maguk tankönyveiben. Manapság mégis egyre több francia meghallja a császár áldozatainak (pontosabban az áldozatok leszármazottjainak) panaszhangját, és kételkedik, hogy Napóleont valóban megilleti a nemzeti panteonban elfoglalt és eddig egyetlen francia hazafi által sem megkérdőjelezett „szakrális” hely.

Vélhetően még sokáig együtt kell élnünk a különféle kollektív identitások egymásnak feszülésével. Lehet, hogy mindörökké. De a civilizált és a nem civilizált magatartás még az „elbizonytalanodás korában” is jól elkülöníthető: az előbbi elfogadja, hogy mindannyian többféle, egymást keresztező kulturális identitással rendelkezünk, az utóbbi abszolutizálja az egyik identitást és kirekeszti a többit. „Az identitásigény, egy meghatározott kultúrához tartozás biztosítja a feltételt, hogy teljes értékű emberi személyiség jöhessen létre. De egyedül az egyetemesség horizontján megjelenő, a másik kultúra iránti nyitottság – azaz a civilizált beállítódás – biztosít mindehhez kielégítő alapot.”[5]

francia lágymeleg poézis

A „szimfonikus” vagy „polifonikus” identitás jelentősége már a magyar kultúra legnagyobbjai szemében is evidenciának számított. Kölcsey egyik 1833-as levelében írja legjobb barátjának, Szemere Pálnak: „Volt idő (iskolai pályám vége s jurátusságom), midőn kozmopolitizmus fogott körül, s ez időben a magyar hazán nem függék melegen. Okának gondolom a francia lágymeleg poézist s azon lélekölő hidegséget, melyet az újabb francia filozófok mindenre, ami szent, fuvallottak – a *Système de la nature* s több. – De nekem mindig Bedürfnisz volt szeretni, s forrón szeretni, így a kozmopolita hidegség, nálam csak futó paroxizmus lehetett, s szükségesen el kellett múlnia. Szerettem anyámat, hazámat, lánykáimat, szerettem barátaimat – s ez mind egyformán égő szerelem vala; egyik iránt nem voltak sohasem más érzelmeim, sem más szavaim, mint a másik iránt – a betegség paroxizmusának óráit kivéve.”[6]

Kölcsey sohasem tagadta meg kozmopolita elkötelezettségét, csak – főként a herderi eszmék megismerése után – korrigálta a kozmopolitizmus absztrakt és holisztikus jellegét, „vértelen” intellektualizmusát. Kölcsey lényegében ugyanazt írta, mint napjainkban Todorov: egészséges és kiegyensúlyozott személyiség csak a kulturális identitások egymásra épülő rétegeiben formálódhat. De ezek a rész kultúrák olykor szembekerülnek egymással. Amíg premodern korokban leginkább a vallási hovatartozás szerinti identitások ütköztek, a modern nemzetállamok megszületése óta az etnikai/nyelvi identitás megosztó. Pedig a kulturálisan homogén nemzetállam illúzió. Ez már abból az egyszerű tényből kiindulva is belátható, hogy a glóbuszon – mondják a nyelvészek – legalább hatezer nyelv létezik, míg a nemzetállamok száma kétszáz körül van. A nemzetállam „szakrális” tisztelete eltűnőben van, hangzik Todorov lakonikus megjegyzése. A tendenciát már Benjamin Constant felismerte a tizenkilencedik század

elején. Cicero korában, írja Constant, az önfeláldozás készségét tekintették a hazaszeretet egyik legfontosabb jelének. Mert aki elveszítette hazáját, az mindenét elveszítette: a feleségét, a gyerekeit, a barátait – a társadalmi kommunikáció összes formájától megfosztva találta magát. Manapság viszont, folytatja Constant, a patriotizmusnak ez a formája eltűnően van: „a hazánkat immár azért szeretjük, mert ez az a hely, ahol szabadon élhetünk, önmagunkat és javainkat biztonságban tudhatjuk, lehetőségünk van a pihenésre, önmagunk kiteljesítésére, dicsőség szerzésére és a boldogság számtalan fájára.”[7]

pótolhatatlan érték

Tény, hogy mára a 19. században kialakult európai nemzetállam mindenhatósága erősen megingott, elvesztette attribútumai jelentős részét. De nem vált feleslegessé. Továbbra is a nemzetállamok jelentik a legfontosabb szolidaritásközösséget, mert biztosítják az egészségügyi ellátást, a közoktatást, a nyugdíjat. Igaz, az adórendszert vagy az oktatási minisztériumot nemigen lehet „szeretni”, legfeljebb jónak vagy rossznak tartani. A modern nemzetállamok által garantált polgári jogok elsősorban nem érzelmi alapon működnek. Todorov is utal rá, hogy élete során többször volt alkalma „szolidaritásközösséget váltani”. Viszont gyermekkorát és anyanyelvét nem tudta másra cserélni. A nemzeti identitás továbbra is rendelkezik valamilyen másra visszavezethetetlen és „szubsztanciális” maggal, amely az európai polgárok többsége számára pótolhatatlan érték. Ugyanakkor az európai nemzetállamok többsége végképp nem „egykultúrájú”. Amíg nálunk éppen csak megkezdődött ez a változás (pl. Nyíregyházán is egyre több ázsiai – főként kínai – gyerek jár magyar iskolába), az egykori gyarmattartó európai országokban a folyamat több évtizede tart. Mindez nem hagyhatja érintetlenül az iskolai tananyagot. Abban az osztályban, ahol háromféle bőrszínű és öt különböző anyanyelvű diák tanul együtt, lehetetlen feladat az összes kulturális identitást megjeleníteni. A megoldás az általános toleranciaszemlélet, amely egyben a differenciált gondolkodást segíti, illetve egymástól eltérő kulturális identitásokban megtalálja ugyanazokat az emberi alapértékeket. Mindezt a nemrégiben elhunyt német szociológus, Ulrich Beck így fogalmazta meg: „A kozmopolita Európa cselekvőképessége és globális kisugárzása ezért megosztott dilemmák felelősségére épít. Európának el kell kerülnie az arrogancia és az önmegtagadás csapdáját, viszont büszkeségét és öntudatát pontosan ebből kell merítenie – és történelmi egyszerűségéből, amely megtanította a világnak, hogyan lehetnek ellenségekből szomszédok.”[8] Hogy megértsük, miért olyan nehéz mindennapi gyakorlattá transzformálni ezeket a nemes és humanista eszméket, amelyek elmondva vagy leírva megkérdőjelezhetetlen igazságoknak tűnnek, rövid teológia- és filozófiatörténeti kitérőt kell tennem.

*

Todorov szerint az emberi természet rejtelseihez, illetve az embercsoportok közötti konfliktusok megértéséhez ma is a legjobb bevezetés a másfél évezredes vita, amelynek Pelagius és Szent Ágoston voltak a résztvevői. Ágoston művéről mindazok hallottak, akik valamilyen „elemi filozófiai” képzésben részesültek, de Pelagius kevéske ránk maradt írása inkább csak a korai egyházatyák teológiai/filozófiai munkáiban járatos szakembereknek és a korszak iránt lelkesen érdeklődő „amatőröknek” ismerős. Pedig a maga módján Pelagius is zseniális gondolkodó volt; a mai olvasó számára is lenyűgözőek az emberi szabadság szinte korlátlan erejével kapcsolatos víziói. Todorov szerint vitájuk túlmutat az eszmetörténeti izgalmon; mai társadalmi/politikai folyamatok megértésében is megvilágító erejű.

Pelagius szerint Ádám ősbűne nem származott át az emberi nem egyedeire, vagyis nem tekinthető áteredő bűnnek. Ádám bűnbeesésének nem lehetett „szubsztanciális” természete; egy konkrét személy egyszeri botlása volt.[9] Az áteredő bűn teóriáját azért sem lehet elfogadni, mondja Pelagius, mert ha ez igaz volna, könnyű felmentést adhatna a bűnösen cselekvőknek. „Nem én követtem el bűnt – mondhatná teljes joggal a bűnös -, csak a (megromlott) általános emberi természet működött bennem!” Ennél többre megyünk, ha úgy tekintjük a dolgot, hogy az emberi bűnök inkább a rossz cselekedetek utánzásából fakadnak.[10] Mindezt kiegészíthetjük azzal az érveléssel is, hogy Isten köztudottan önmaga képére teremtette az embert, nem akarhatta, hogy rossz legyen. Ennek bizonyítéka, többek között, hogy a hazudó szinte ösztönösen elpirul, és szégyelli magát embertársai előtt. Ez nemcsak a keresztények között van így, mivel az efféle, „reflexszerű reakció” nem függ semmilyen hitbéli doktrínától: a pogányok ugyanúgy viselkednek, mint a keresztények. Egy determinált lény nem volna képes morálisan cselekedni, mert a jó és rossz

közötti választása nem az „ő választása”, hanem külső instancia cselekedne benne vagy inkább általa. Azzal a felfogásával, hogy önneveléssel és az akaraterő edzésével szinte bármire képesek lehetünk, Pelagius egyfajta emberi perfekcionizmus hirdetőjévé lett. Mivel az ember Isten képmása (*imago Dei*), önerőből megszabadulhat a bűnös élettől. Vagyis ha elfogadjuk, hogy az ember szabadnak teremtett, azt is könnyen belátjuk, hogy keresztény módon élve, betartva az „előírásokat”, halálunk után úgyszólván biztos út vezet számunkra a mennyországba. Csakhogy – s éppen ennek a „csakhogynak” a döntő jelentőségét ismeri fel Pelagius kérelhetetlen ellenfele, Ágoston – az önerőre támaszkodó perfekcionalizmusnak szembe kell néznie az ellenérvvel: „Egy ilyen eszmerendszer alkalmas lehetett rá, hogy tompítsa – vagy akár tagadja – a megváltás természetfeletti jellegét, és azt sugallja, hogy Krisztus nem játszik döntő szerepet az eredeti kegyelmi állapot visszaállításában.”^[11]

Ágoston elfogadhatatlannak és rendkívül veszélyesnek ítélte Pelagius felfogását. Tudniillik Pelagius okfejtése szükségszerűen odavezet, hogy az „ember önmaga megváltójának szerepébe emeli magát.”^[12] Pelagius istene voltaképpen nem a Szentírás mindenható és egyetlen Istene, hanem legjobb esetben is valamiféle görög isten, például Prométheusz, aki mint az emberek igaz barátja – szánalomból vagy együttérzésből – ellopta számukra a tüzet a többi istentől, hogy ennek segítségével az ember önmagát az istenek közé emelhesse.

omnipotens szabadság

Ágoston viszont, valószínűleg Pelagius nézeteivel vitatkozva, a *Vallomásokban* az emberi tudás alapparadoxonjára utal, amikor azt mondja: van bennünk valami, ami több, mint *mi vagyunk*, olyan, ami *meghalad minket*.^[13] Az emberi tudás és az ehhez kapcsolódó akarat nagyon korlátos, mondja a magával vívódó Ágoston. „Magam sem értem egészen magamat. Szűk tehát a lélek, hogy magát befogadja?”^[14] Igaz, hogy Ágoston szerint sem teljesen illúzió a szabad akarat feltételezése; mindenesetre határai szűkre szabottak, az isteni omnipotens szabadságához semmiképpen sem mérhető. Ágoston tehát ragaszkodott meggyőződéséhez, hogy az egész emberi nemre mint bűnös tömegre (*massa damnata*) kell tekintenünk – ez a tétel a Pelagiusszal folytatott vitája kvintesszenciája. ^[15]

Ágoston érvét megfogalmazhatjuk a modern rendszerelméletől kölcsönzött szótár segítségével is. Képzünk el egy mindent látó szemet vagy egy mindent megvilágítani képes reflektort. Lehet, hogy a mindent látó szem „mindent lát”, vagy a mindent megvilágítani képes reflektor „mindent megvilágít”, de a helyet, ahonnan a szem „mindent lát” vagy a reflektor „mindent megvilágít”, már nem képes sem látni, sem megvilágítani. Niklas Luhmann ezt a helyet nevezi a megfigyelés vakfoltjának. Ahhoz, hogy ez a vakfolt láthatóvá váljon, külső megfigyelőre van szükség, aki „azt is látja, amit én nem látok”.^[16] Visszatérve az ágostoni érvehz: nyilvánvaló, hogy nekünk, embereknek, szükségünk van olyan tökéletes lényre (vagyis Istenre), aki a „vakfoltunkat” is képes látni.

A modernitástól az európai kultúra a „varázstalanított” és szekularizált világfelfogást tekinti közösen osztott alapnak.

Azaz általában az emberek lemondanak „Isten mindent átfogó tekintetének” feltételezéséről, mégis pótolják az eltűnni látszó „szuperkontrollt”. Ennek legjobb módja, ha megfelelő szerénységre rendezkedünk be. Vagyis tudomásul vesszük, hogy minden ember, minden kultúra csak egy részét képes „meglátni az igazságnak”, így minden embernek és minden kultúrának továbbra is szüksége van külső megfigyelőre vagy megfigyelőkre, akik „azt is képesek meglátni, amit mi nem”.

versengő teológiai nézetek

Igaza van tehát Todorovnak, hogy az Ágoston és Pelagius közötti vita több, mint egymással versengő teológiai nézetek küzdelme. Hogy a két „teológiai felfogás” közül melyiket érezzük magunkhoz közelebbinek, azt is meghatározza, miként viszonyulunk a felvilágosodástól napjainkig létrejött és sorsunkat alapvetően befolyásoló eszmerendszerekhez.

Ami a felvilágosodás filozófiáját illeti, korántsem beszélhetünk egységes irányzatról: még olyan jelentős és látszólag koherens nézetrendszert kialakító gondolkodónál, mint Montesquieu, keveredik a pelagiusi és az ágostoni felfogás. Csakhogy ez nem hiba vagy következtelenség! Montesquieu gondolkodói nagyságát mi sem bizonyítja jobban, mint hogy egyszerre tekinti az embert szabad lénynek, aki autonóm módon irányítja sorsát, ugyanakkor bármikor képes visszaélni szabadságon alapuló hatalmával. Nála már nem az eredendő bűnön alapul az emberi rossz, mégis – mint afféle antropológia a priori (azaz természeti meghatározottság) – bármikor felszínre tör és rombol.

A valódi fordulat a francia forradalommal következett be: ekkortól azoknak a *messianisztikus politikai elméleteknek* jutott döntő szerep a társadalmi közgondolkodás formálásában, amelyek a Pelagius-féle felfogás kizárólagos érvényességére esküdtek. Condorcet – noha maga is a jakobinus terror áldozata lesz, s „illegálisba vonulva” az elkerülhetetlenül bekövetkező elfogására vár – arról elmélkedik, hogy a rossz egyszer és mindenkorra kiiktatható a földi történelemből, s a teljes emberiség rövidesen a jólét és megelégedettség állapotában él. Mert az emberi természet szinte korlátlanul tökéletesíthető, akár a kvázi-halhatatlanság is bekövetkezhet. „Kétségtelen, halhatatlan sohasem lesz az ember, de vajon nem növekedhet-e szüntelenül az a távolság, amely az élet első pillanatát elválasztja attól az átlagélektől, amelyben természetesen módon, betegség és baleset nélkül is már terhessé válik az élet?”^[17] Mai szemmel olvasva ezeket a víziókat, szinte meghatónak tűnik Condorcet optimizmusa és naivitása:

a halál árnyékában azon morfondíroznak, hogy a jövőben az ember legnagyobb gondja lesz, miként küzdje le a hosszú életből fakadó unalmat.

passzív anyag

Condorcet csakugyan naiv volt: az eleinte általa is támogatott forradalmi terror lényegét nem az emberi élet korlátlan meghosszabbításának szándéka, sokkal inkább radikális megkurtítása tette ki. Pedig a francia forradalom ideológusai és vezetői egyáltalán nem voltak „rossz emberek”. Szubjektíve nyilván jót akartak (legalábbis eleinte), csak nem számoltak azzal, hogy nem mindenki úgy gondolkodik a jóról és a rosszról, mint ők. Elszánt pelagiusokként viselkedtek, mondja Todorov, mert vágyaiknak megfelelően akarták átalakítani a világot. Embertársaikban szinte korlátlanul formálható, passzív anyagot láttak. „Miként a pelagiusok, a forradalmárok sem fogadták el, hogy bármi is akadályozza őket az emberiség végtelen tökéletesítésében. Az eredendő bűnt babonának tekintették, amelytől mindenáron meg kell szabadulni.”^[18] A forradalmárok ugyan nem tagadták a történelem tényét, de azt igen, hogy bárki alávethető a történelmi tradíciókból fakadó kötelezettségeknek. A „törvényhozónak” a jövőre kell tekinteni, s nem engedhet az érzelmességéből fakadó gyengeségnek. „Nem lehet ártatlanul uralkodni”, mondta Saint-Just a Girondi Konventben tartott egyik beszédében.^[19] Ez az őszinteség bizonyos elismerést még ma is kiválthat, de nem tagadható, hogy a Saint-Just-féle radikális politikai messianizmus igencsak hozzájárult a forradalmi/ellenforradalmi erőszakspirálhoz.

A thermidori fordulatot követően lassan elcsendesedett a belső erőszak: a forradalmárok és az ellenforradalmárok számára is kifizetődőbbnek tűnt a forradalom exportja, amely egyúttal kiválóan szolgált a francia kolonizáció céljait. Napóleon, akit Germaine de Staël „lovon ülő Robespierre-nek” nevezett, a felvilágosodás és a szabadság nevében hódította meg Itáliát és Spanyolországot.

Csak hogy Murat marsall, a Spanyolországba bevonuló francia expedíciós csapatok parancsnoka hiába üzent Napóleonnak, hogy „Fenségedet úgy várják itt, mint a Messiást”, a véres valóság ennek az ellenkezőjéről tanúskodott. Itáliában az „ellenálló hazafiak” elevenen égették meg azokat, akiket francia szimpatizánsoknak vélték, míg a spanyol *gerillák* „antropológiai förmedvényekként” jellemezték a franciákat. „Miféle lény egy francia? Egy meghatározhatatlan szörnyeteg, egy félkész torzszülött. Bárkinek joga van ezzel a féreggel végezni.”^[20] Tagadhatatlan, hogy például Spanyolországban a privilégiumait féltő, reakciós és ókonzervatív klérus „aknamunkája” döntő szerepet játszott a gyűlöletspirál beindításában. De a másik oldal sem ártatlan. A francia forradalomárok szellemisége újfajta felsőbbrendűségi mítosz alapja lett: a franciák (és az angolok) nemcsak az ázsiaiaknál és az afrikaiaknál tekintették különbnek magukat, hanem a dél- és kelet-európaiaknál is. A politikai messianizmus egyik pillanatról a másikra kulturális (és olykor erkölcsi) fölélnnyé transzformálódott, amelyben az

erőszakos térítés keveredett a „jó szándékú atyáskodással”.

Mindez persze csak a kezdet volt. Todorov a kommunista projektekben és a neoliberais ökonómiai messianizmusban is ugyanazt a pelagianus logikát látja: „Nekünk mindenben igazunk van, mert egyedül nekünk adatott az igazsághoz férés adománya. S jaj annak, aki ebben kételkedik!”

(folytatjuk)

[1] A tanulmány első része itt olvasható: <http://ligetmuhely.com/feljunk-e-a-barbaroktol/>

[2] Todorov, Tzvetan: *La Peur des barbares. Au delà du choc des civilisations*. Robert Laffont, Paris, 2008. 98.

[3] I. m. 108.

[4] I. m. 109. Az OAS (Organisation armée secrète) francia betűszó, amely az 1961-ben létrejött, az algériai franciákat tömörítő tikos katonai szervezet megnevezésére szolgált. Tagjai nem fogadták el a független Algéria létrejöttét („Algéria francia, és az is marad!”), és mind Algériában, mind pedig Franciaországban különböző terrorcselekményeket hajtottak végre.

[5] I. m. 117.

[6] Kölcsey Ferenc: *Válogatott Művei*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1975. 1031.

[7] Idézi Todorov, i. m. 122.

[8] Todorov, i. m. 130. Illetve Beck, Ulrich/Grande, Edgar: *A kozmopolita Európa*. Társadalom és politika a második modernitás korában. Belvedere Kiadó, Szeged, 2007. Néhány mondattal följebb a következőket mondja Beck: „a kozmopolita Európa, amely tisztában van dilemmáival és paradoxonjaival, *mindkét* dolgot el tudja kerülni, le tudja győzni: az arrogancia és a tudatlanság kombinációját a más kultúrákkal szemben, ugyanúgy az ellenromanticizmust – az idegenek eszményítését és Európa saját démonizálását.” Uo.

[9] Serge, Lancel: *Szent Ágoston*. Európa Kiadó, Budapest, 2004. 550. Ford.: Kamocsay Ildikó

[10] Peter Brown szerint Pelagius álláspontja, hogy „ha az ember alapvetően szabad, jóra teremtett, és nem akadályozza valami érthetetlen belső gyengeség, nyomorúságának oka önmagán kívül, leginkább a pogány múlt társadalmi szokásainak kényszerítő erejében keresendő. E szokásokon könnyű változtatni.” Brown, Peter: *Szent Ágoston élete*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 410.

[11] Lancel, i. m. 550.

[12] Todorov, *Les Ennemis intimes de la démocratie* Robert Laffont, Páris, 2012. 28.

[13] Augustinus: *Vallomások*. X. könyv, V. fejezet. Gondolat Kiadó, Budapest, 1987. 283. Szó szerint: „(...) mégis van valami az emberben, mit nem ismer az ember lelke sem, pedig ez benne lakozik.” Ford.: Városi István.

[14] Augustinus, X. könyv, VIII. fejezet. I. m. 290.

[15] Ágoston és Pelagius vitájáról lásd Dieter Groh hatalmas antropológiatörténeti munkáját: *Schöpfung im Widerspruch*. Deutungen der Natur des Menschen von der Genesis bis zur Reformation. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 2003. 291–379.

[16] Ehhez lásd Luhmann, Niklas: *Látom azt, amit te nem látsz*. Osiris-Gond, Budapest, 1999. Ford.: Kiss Lajos András et al.

[17] Condorcet, Marie Jean Antoine Nicolas de: *Az emberi szellem fejlődésének vázlatos története*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1986. 268. Ford.: Pödör László. Condorcet, kiváló matematikusként, a véges nagyságok határtalan oszthatóságának lehetőségével magyarázza az életkor „korlátlan” meghosszabbíthatóságát. A magasugrás analógiájával élve: az ember sohasem lesz képes tízezer méter magasat ugrani. De az nagyon is elképzelhető, hogy valaki az éppen fennálló világcsúcsnál egy tizedmilliméterrel magasabbat ugrik, majd jön más, aki újabb századmilliméterrel még magasabbat ugrik, és így tovább. Tulajdonképpen sohasem jön el az a pillanat, amikor pontosan meghatározhatnánk azt a magasságot, amelyet ne lehetne még „pindurival” túlszárnyalni. Ugyanez áll az emberi élet meghosszabbíthatóságára is: nincs olyan magas életkor, amelynél egy picivel ne lehetne mindig továbbélni.

[18] Todorov, *Les ennemis...*, 50.

[19] Saint-Just: *On ne peut pas régner innocemment*. Discours sur la Constitution de la France prononcé à la Convention nacional dans le séance du 25 avril 1993. Éditions Mille et Une Nuits, Paris, 1996.

[20] Idézi Todorov, i. m. 56.

kép | Diane Fenster, lensculture.com

Popovics Kinga KONTRASZTINFÚZIÓ

RÁÍRÁS: [Bognár Péter](#) | [ÍGY KÉPZELTEM](#)

Fiatalember,
bár válaszom tizenhárom évnyi bolyongás után
huppan csak ölébe,
tudnia kell, hogy érlelődött mindez,
mint egy hegyaljai pincében felcseperedő óbor.
Kedves, értelemszerűen ízetlen az élet,
bár nevetelnékem támad a gondolatra,
hogy milliónyi fűszer kering az emberiségben,
mégsem szórunk csipetnyi elégedettséget a világra.
Meghalhatatlan vagy meghallhatatlan?
Látja, mennyit jelent egy apró duplázás?
Így van ez a szemléletekkel.
Otthontalan vagy hajléktalan, az egyik szeretet, a másik tetőhiányban szenved.
Jaj, fiatalember, ne mondja, hogy nem látja a csodát!
Ahogy a napragyogás átfénylik a tiszta alkonyon,
lassanként összehegesztődve az éjszakával?
Az élet automata, amit az ilyen aprópénznyi dolgok tartanak működésben.

Azt mondja, olaj.

Olaj bizony, itt-ott elhasznált,

de mire gondol mégis ez az érzőnek nevezett furcsaság,
mikor olajat cserélnek?

Retteg, retteg az újtól, álomvilágba jutó
valóságbuboréktól.

Ugorhatnékom támad a gondolatra, hogy ön csokorba kötné ezt az ideget,
amitől ön maga.

Élénkítse fel, remélve az új forrás feltörését,

mikor az olajcsere nem fárasztóbb, mint hagyni, hogy a rég-kép
átszivárogtassa szomorkás mérgét sejtjeinken.

Kicsit hosszúra nyúlt a válaszvárása. Bocsásson meg, kérem.

Ahhoz, hogy megértsem, fel kellett nőnöm, épp csak annyira,

amennyit távolodnak egymástól

a kontinensek egy évtized alatt.

kép | ask.com

Ács József CSONTOK ÉS NARANCSON

RÁÍRÁS: [Bikácsy Gergely](#) | OSTIAI ESZTÉTIKA

minden nap bódító narancsvirágillatban mentünk haza
jázminos aromák hullámaiban úszva — ez róma
bár sárgásfehér falak és padlók travertin kövek alatt
holtak hordtak holtakat lábszárcsontokból tákolt saroglyán
gúlába rakott koponyák közt fekete mezőkön botladozva
énekesmadarak ittak körülöttünk nyitott kőpoharakból
róma élettől duzzadó óriási temetőre hasonlít mondta fellini
ha fullasztó is ez a virágillat mi szívesen fulladoztunk
és mindig is szívesen látogattam a temetőket
talán mert aki odakerül megszelídül s növényi létre tér

a menetközben vallást váltott egykori birodalom szíve
irgalmatlan kőből faragott díszletei lekopva fénylenek
mint dúsgazdag donátorok templomfalakból düllendő márványfejei
míg erősek és gyengék egyként a föld alatt hevernek

olajos levegőnket szaglássza sok büszk hófehér sasorra
ránk mered csiszolt szemgolyójuk lám voltak számosan
kik az örök élet büntetését nagy pénzen vásárolták
a falra kerültek akár a szarvasok bárányok galambok
szerencse hogy mi sírkőnek túlzás azt e nyájas állatok megszelídítik
s megszeretjük mind e fákkal madarakkal telt nagy temetőket

a santa maria sopra minerva előtt a helybelieknek
a kényelmes kőlépcső kell csak az oszlop tövében
hatkor a templom elől nézzük hogy hömpölyög az élet
kölyökcsoportok szaladnak ős-lendülettel egymás után
s ha együtt vannak játszani untig elég egy rossz gumilabda
futnak utána s berúgják a nyitott üvegajtón a beato angelicóba
a sarkon a pantheon játék csak: vörösre piszkolt színpadi kulissza
mennyivel ifjabb mint ez a százezer éves gyermekricsaj

mint kőlépcsőn legurult narancsok ültünk és bámultuk
ahogy elvonulnak sorban előttünk a császárkor márványfejei
eleven testeken persze: leszálltak a buszról átvágtak a téren
hibátlan öltönyben megannyi vespasianus diocletianus
este a baffettóban pimasz rétorok gyúrnak pizzatésztát
s mellettük a velencei dózse maga forgatja a sütőlapátot
egymásra csúsznak az időrétegek 1930-at írunk talán
a tészta vékony és száraz mint egy öregember bőre
de beterítik a színpompás zöldségek s a friss paradicsom

hol ferde szögekben összefutó utcák alkotnak kis tereket
ott minden szabálytalan találkozás: mint az emberi test
hol combcsont és lábszárcsont a térdben ízesül
a füge téren sakkórát csapdosnak a fa tövében snellezők
fiúk és lányok örvénylenek mint fiatal bolygórendszerek
s a mária-kép alatt az öntöttvas kútból éltető víz fakad
ezer helyen bugyog fel itt ez a kotyogó csendes beszéd
az egész város tele van kúttal elzárni egyiket sem lehet
zubog ezer ágon észrevétlen mint felhőkből leszállt ital
tíz év óta mohos zöld csík jelzi hol csorgott a falon
árad a forrásvíz szabadon s éppoly kéretlenül mint
az élet árad mikor nem akad talp mely eltiporja
s mi egyszerre álltunk kisemmizetten és dúsgazdagon

kép | Robin, flickr.com

Kapitány Máté A SZÜLETÉSNAPOS

RÁÍRÁS: **Bene Zoltán** | SZÜLETÉSNAPOS

Végigcsoszogok a szűkös folyosón, a vonat rángat, időnként nekitántorodom a koszos ablaküvegnek. Persze az összes ablak beragadt, egyiket sem lehet lehúzni, ha megdöglük az ember a hőségától, akkor sem. Mintha az évek alatt lerakódott mocsok szorítaná mind, megvetemedve párasodnak. Tíz megálló, mindig ennyit megyek. Ebből öt megállót újra és újra ugyanazzal a kémlelő tekintetű fickóval, aki hiába kapja el a tekintetét, akkor is érzem, hogy engem figyel. Megyek végig a folyosón, ezen a redves, tapadós, poros folyosón, benézek minden fülkébe, hátha akad üres hely, hátha nem kell a kukkolóval utaznom. De csak az ő fülkéjében van hely.

Mielőtt belépnék, mielőtt még észrevenne, kiveszem a táskámból a mobilomat, és a fülemhez szorítom, mintha épp beszélgetnék. Elhúrom a fülke ajtaját – az is szorul –, és oldalvást besasszézok. Biccentek neki, leülök a műbőrre. A hátamat sohasem érintem a támlához, előregörnyedve zötyögöm végig a tíz megállót a megyeszékhelyig. Képzeltbarátnőmmel társalgok, jó hangosan, hogy elriaszam a kémlelőt. Az előléptetésemről mesélek, s hogy félek is ettől, aztán a kábeltévé szolgáltatómról, egy kitalált esti találkozóról – ami éppen eszembe jut. Hogy útitársam ne gyanakodjon, közben a hangpostafiókomból lejátszok egy korábbi üzenetet. Két megállón túl vagyunk, már csak három van hátra, ott a pali úgyis leszáll. Leteszem a telefont, és útitársamhoz fordulok. Itt az idő, hogy személyeskedéssel végleg elvegyem a kedvét, hogy valaha szóba álljon még velem.

egy összetört szívű nő

Ma van a születésnapom, mondom neki, holott négy hónap múlva lesz. Látom, ez meglepi, korábban csak kötelező semmiségekről beszéltünk, mint a munka, az időjárás vagy ez a tetves vonat. Jól van, gondolom, kezd feszengeni. Akkor isten éltesse, felel, és megköszörüli a torkát. Egy ideig várok, közben töprengek, mivel is folytassam a támadást. Nincs rosszabb egy összetört szívű nőnél, tehát megszólalok: két évvel ezelőtt épp a szülinapom előestéjén összeveszttem a férjemmel. Elviharzott otthonról, és azóta sem láttam. A férfi kissé odébb csúszik, talán abban bízik, hogy elmenekülhet az ablakon át. De azt úgysem lehet lehúzni. Ez szomorú, nyögi, én meg helyeslek. Elmondom neki, hogy nem született gyerekünk, mert a férjem prosztatagyulladásra kapott a nászutunkon, és sterilé vált. Átfut agyamon, hogy talán a saját nemi szervemmel kapcsolatos problémákat is szóba hozom, de ezt elvből nem teszem. Úrinő fociáról és hüvelygombáról nem beszél, még akkor sem, ha irodában dolgozik.

Miközben kitalált életemet mesélem, egyre jobban élvezem a társalgást. Beszélek szegedi otthonunkról, a Csillag térről, ahol a valóságban sohasem jártam, csak az egyik kollégámtól hallottam róla. Próbál megértő lenni, utánközbevág, hogy ismeri a Csillag teret. Még nagyobb beleéléssel adom elő, hogy én már a csöveseknek sem vagyok elég jó, még ők sem hagyják, hogy gondoskodjak róluk. Arcán szájalom jelenik meg, ez valahogy jólesik – még egy lapáttal ráteszek. Táskásra sírtam a szemem, mondom neki. Keze öntudatlanul is zsebe felé nyúl, talán zsebkendőt keres, pedig most nem sírok. Vagy mégis? Amikor a nem létező ex-férjemet szidom, megértően mondja, hogy szemét alak lehetett. Szerettem, felelem erre síri hangon, és most én kémlelem az ő arcát. Útitársam zavartan keresi a szavakat, szemét forgatja, még az órájára is rápillant, talán hogy meggyőződjön, hamarosan kiszabadul ebből a kínos helyzetből. Már csak motyogni tud, amikor a szüleimről magyarázok, hogy igazi vesztésként visszaköltöztem hozzájuk.

Azért Isten éltesse, nyögi aztán. Nem válaszolok. Színpadiasan rágom a körmömet, holott nem szokásom. Szinte csábítóan nézek rá. Most jön az ostoba pipi szerepe, gondolom, és bután visszakérdezek, hogy engem? Mint valami fogyatékos. Születésnapja van, suttogja, én meg sietősen bólintok, mert elfelejtettem, hogy a születésnapot is beleszöttem a kamuáradatba. A pali maga alatt van, az orrát vakargatja, és olyan mély levegőket vesz, hogy attól

tartok, a szíve is feladja, bekrepál. Bármit, csak engem ne kelljen tovább hallgatnia. A vonat fékez, a fickó felkapja tekintetét. Valószínűleg sohasem állt még fel ilyen fűgén. Veszi a zakóját, fogja az aktatáskáját, és már indul is ki a fülkéből. A viszontlátásra, hebegi, és feltépi a fülke ajtaját. Szép napot, kiáltok utána, és elmosolyodom.

Thomas Hawk, flickr.com

Időközben a fülke többi utasa, egy öreg néni, egy zenét hallgató kamaszfiú és egy testes, kopaszodó alak is leszállt. Egyedül ülök a fülkében. Még öt megálló.

az isten szerelmére

Egyedül ülök, és arra gondolok, bárcsak megtörtént volna velem mindaz, amiről ennek a szerencsétlennek hazudtam. Hamarosan leszálok a vonatról, hamarosan beérek a munkahelyemre, hamarosan leülök az asztalomhoz, hamarosan pötyögni kezdek a számítógépen, hamarosan kávészünetet tartok, hamarosan visszaülök a gépemhez, hamarosan beugrom a postára és veszek kaparós sorsjegyet, hamarosan kislattyogok az állomásra és hamarosan visszaszálok ugyanerre a vonatra. Az isten szerelmére, gondolom, sohasem voltam még férfival.

Amikor a vonat fékez és felveszem a kabátomat, arra gondolok, hogy ha szerencsém van, a kémlélős fickó visszafelé is az útitársam lesz. Összességében rendes embernek tűnik. És egész jóképű.

Somfai Anna KILÁTÁS

RÁÍRÁS: [Kállay Kotász Zoltán](#) | [Lyukak](#)

Az új lakás a hetedikén volt.
Remek a kilátás, mondta apám,
tekintete átsiklott a buldózerek
szabdalta térségen, át a tizemeletesek
tömör lánca felett, ami pont eltakarta
előlünk a bordó-fehér Rác templomot,
jó időben egészen a Vértesig ellátni.
Még nem értük fel az ablakot, de
a kishobában szabályos lyukat
találtunk a falon, remek a kilátás,
elé kuporodtunk, kilestünk a toronyházak
közti porlepte mezőre, ujjunkat
körbehúztuk sima szélén,
találgattuk, hogy gömbvillám okozta,
vagy eltévedt orosz rakéta.
Két hét múlva a gyerekszobát kitalapították,

mogyorólevél-minta a helyén,
csak képzeltétek, mondták,
hogyan lehetne a panelba lyukat vágni,
végighúztuk ujjunkat, ott, ahol a tapéta
kör alakban besüppedt, kitapintottuk
a burkolt hiányt, a hiányzó semmit,
az előlünk eltakart ürességet.

kép | Michelle Robinson, flickr.com

Varga Zoltán Zsolt SÖTÉT KAMRA

RÁÍRÁS: [Polgár Teréz Eszter](#) | [KAMRA](#)

Két napja már, hogy üres, mégis kilopódzom éjjel. Megszokásból. Belépek a kamra hűvösébe, itt a kő is hidegebb. Meztelen talpam alatt megbillen a mettlachi lap. A hold neonfényvel süt be az apró ablakon, csak egy darabon dereng az üres polc. A dróttal rögzített gereblyenyelet átvérezte a pirospaprika, őrzi a valamikori kolbászok szagát. Ettől még kínzóbb az éhségem.

Hálóingem csücskével törölgetem a zsíros bödön alját, szopogatom, de alig érzem a zsír ízét. Négykézlábra ereszkedem, végigtapogatom a mettlachit. Hátha csoda történt, elgurult egy krumpli, lepottyant egy morzsa, darabka száraz sajt.

nyers krumplit dézsmáltam

Pár héttel ezelőtt még a sarokban púposodott a szakajtó krumpli, mostohám odaadta érte a családi ékszereink utolsó darabját. Három szemet főzött mindenkinek naponta. Éjszakánként a nyers krumplit dézsmáltam. Csak egyet mertem elropogtatni, héjastul. A földet is megettem róla, ne maradjon semmi nyom. De amikor már csak tucatnyi feküdt a szakajtó alján, nem volt bátorságom csenni, mostohám számon tartott minden darabot.

Nincs miben reménykednem, mindennap hallom apám és mostohám veszekedését. Nándor, csináljon valamit, éhen döglünk. Menjen el vagon rakodni! Én a Latabárok és Sárosi doktor kertésze vagyok, én nem rakodok vagonokat! De hát az idén még le sem jöttek az urak! Majd lejönnek! Ha maga nem csinál semmit, akkor én kiállok a sarokra! Álljon csak, úgy sem ért máshoz! A vita itt mindig megszakad. Fogalmam sincs, hogy lesz abból pénz vagy étel, ha mostohám kiáll a sarokra. Egyébként nem beszél ilyen szépen. Ruszin nő, a háború elől menekült Magyarországra Kárpát-Ukrajnából, valamelyik nyaralóban szolgált, amikor apám megismerte. Erősen töri a magyart. Amikor még volt mit ennünk, így hívott be az udvarról délidőben: Nándiká gyéré bé ebédelni, kizsfijam. Az öt mostohám közül őt, a középsőt szerettem legjobban.

Apám meg csak ül a konyhában egész nap, nyeli a nyálát meg szívja a cigarettáit. Arra valahogy mindig telik. Már megmetszette és permetezte a fákat, felásta a kertet Latabáréknál meg Sárosiéknál, várja, hogy végre lejöjjenek Pestről és kifizessék. Néha odahív magához, az ölébe ültet, elborít a csípős füst, kaholok. Emlékszel Nándika, milyen finom kalácsot ettél Latabáréknál, mikor elkísértél a munkába? Bárcsak ne emlékeznék! Megőrült, Nándor? Ripakodik rá mostohám. Ételről beszél a gyereknek ahelyett, hogy felemelné a valagát és elmenne szerezni? Dühödten kap fel apám öléből, hatalmas kebléhez szorít, izzadságszaggal keveredett édes pacsulillata van.

Hiába kúszom végig oda-vissza a kamrát, csak a térdemből csordul ki a vér, felsebezi a félrebillent mettlachi. Az ujjammal letörölöm, nyalogatom. Finom, sós. És kitapintom a kötelet. Valaha sonka meg szalonna lógott róla. Most árván csüng. Leoldozom. Az egyik Nick Carter-füzetben olvastam, hogyan kell akasztani. Elegem van az éhezésből, elhatározom, hogy felkötöm magam. Ha meghalok, apám megbánja, hogy nem ment el vagon rakodni, a mostohám pedig, hogy nem állt ki a sarokra, hiába ígérte. Kötök egy hurkot a kötélre, beleteszem a nyakam. A konyhából óvatosan behozom a sámlimat. Felállok rá, a kötél végét az ajtó tetejébe vert szeghez rögzítem, apám böllérekötényei lógnak róla. A sámlit kibillentem magam alól.

A kötél egy pillanat alatt megszorul. Irtózatosan fáj a nyakam, a torkom, a szemem kigúvad. Nyelvemet harapdálom, káprázik a szemem – a káprázatban megtelik a kamra minden jóval, halott anyám válogat közöttük, már hozza is felém az üveg lekvárt, a fél vekni kenyeret.

Hiszen mondta a tisztelendő úr, hogy a halálom után találkozunk. Ma reggel is odajött hozzám az atya, pedig misézni sietett. Fejemre tette kezét, és megnyugtatott az örök élet felől. Az éhezéstől kifinomult szaglással éreztem kezén a vaját és a kolbászt.

profán piéta

Lógok az ajtón, mint egy fél disznó, a fejem már olyan vöröses-lila lehet, mint a sonka füstölés után. Fájdalmamban rugdosom az ajtót, ez ébreszti fel a mostohámat. Villanyt gyújt a folyosón, kibotorkál a kamrához és meglát. Te jószágos Isten, mit művelsz magaddal, te gyerek? Odaront, felnyalából. Valamennyit lazul a kötél. Félkézzel annyira felemel, hogy a másikkal meglazíthassa a hurkot. Hörögve veszek levegőt. Áthúzza a hurkot a fejem, mindketten a padlóra huppanunk. Úgy kuporgunk ott, mint egy profán piéta. Zokog. Úgy sirat, mintha az édes gyereke lennék. Úgy sirat, ahogy anyám a halála előtt egy évvel elsiratta a hűgomat.

Együtt sírunk, könnyeinkkel összemaszatoljuk egymást. Még sokáig összevissza nyelem a levegőt, harákolok, krákogok, mint apám a cigarettától. Aztán lassan visszaáll a rendes lélegzésem, a nyakamat simogatom, megpróbálom kimasszírozni belőle a fájdalmat.

Hirtelen újra, alattomosan, gyomorszájon rúg az éhség.

Fecske Csaba TÚL AZ EGÉSZEN

Ráírás: [Rapai Ágnes](#) | [AHOGY TÁVOLODSZ](#)

kép | [Luca Laghetti](#), [lensculture.com](#)

ahogy távolodsz életünk
törmelékein át bukdácsolva
úgy közeledik az ijesztő jelen
amit elveszítettél vagy inkább
elrejtettél előlem akaratlanul is megtalálom

a hallgatás résein ki-bejár a félelem
részeg őszi dongóként zúg fülembé
és nyomot hagy elmémen
mint friss havon a húgy

napok színpadán téblábolok
kis ripacs a kellékeket cipelem
ama nagy monológra készen
érzelmes szavak töketlenkedés
hosszú csönd – – –
már túl az egészen

Mészáros Blanka FEKETE-FEHÉR

Ráírás: [Varga Zoltán Zsolt: Rács](#)

Ujjaim a zongorabillentyűkön. Ma már legalább századszor játszom ugyanazt. A szobában nincs más, csak az ágyam és a zongora – gyanítom, több bútor nem is férne be, de soha nem próbáltam mást behozni. Nincs semmi, ami elterelhetné a figyelmemet a fekete-fehér billentyűkről; hallgatom zongorajátékom visszhangját a nagyon kicsi, de nagyon magas szobában. Behunyom a szemem, várom a hatást. A hatás elmarad, csak a kerámiacserépbe ültetett növény zuhan le a zongoráról.

Kivágódik a szobám ajtaja. Anyám valószínűleg eddig is a túloldalon hallgatózott, és most, hogy fültanúja volt a kerámiacserép halálának, megfeledkezett magáról.

– *Értelemmel* gyakorolj! – kiabál rám, és lehajol, hogy összeszedje a cserépmaradványokat. – Azért esett le, mert agyonpüfölted ezt a szerencsétlen hangszert. Jaj nekem, micsoda esztelen fiam van! Érzelemmel csak a színpadon szabad játszani..., mikor tanulod már meg?

Ülök csöndben a zongoraszéken, le-lehajolok egy-két cserépdarabért, hogy ne szegény anyámnak kelljen felszednie az összeset. A virágföld a szőnyegre tapad. Anyámmal nézzük egymást.

– Au, megvágtam a kezem – szisszen fel, de arcán a fájdalom legkisebb jelét sem látom; mintha megvágni az ujjunkat rutin volna, ami után fel kell szisszenni, le kell mosni a sebet és időnként fel kell sóhajtani, hogy micsoda teher még

egy ilyen apróság is.

sohasem érez igazán semmit

Mert az én anyám ilyen. Már régóta nincs az arcán semmiféle érzélem. Néha mosolyog, néha nevet, néha még sír is. De látszik, hogy sohasem érez igazán semmit. Időnként odaáll a zongora mellé, figyeli a játékomat, beletúr zilált, őszülő hajába, s mert ő maga is zongoraművész, idegesen kijavítgatja hibáimat.

Most ragtapasszal az ujján tér vissza. Ügyetlenül ragasztotta le, olyan ügyetlenül, hogy hirtelen megszánom a zongora mellett parancsolgató asszonyt, és öregnek látom, rettenetesen öregnek.

Zavaros mondataiból kihallok egyet. Egyetlenegyet. A többi a fekete-fehér billentyűk sorrendjéről, a tempóról meg a dallamról szól. De az az egy mondat megüti a fületem.

– Ne felejtsd el, miért csinálod ezt... ne felejtsd el, hogy apád meg én mekkora áldozatot hoztunk érted.

adobe.com

Anyám olyan áldozatról beszél, amit nehéz lenne elfelejteni. Sosem értettem igazán, csak azt tudom, hogy tízéves korom előtt együtt éltünk mi hárman a tenger túloldalán: anyám, apám meg én.

Akkor még nem gyakoroltam. Legalábbis nem így, mint most. Játszottam, mint a többi gyerek; igaz, anyám időnként utánam jött a parkba, hogy indulnom kell zeneórára, szidott, hogy miért nem ülök otthon a zongora mögött. Megszoktam. Olykor büszke voltam magamra, de nem gondoltam többre. Hajóskapitány akartam lenni, nem zongoraművész.

fojtott hangon

Esténként néha a szüleim veszekedése mellett aludtam el. Csendben veszekedtek, fojtott hangon, szinte nyugodtan,

de én hallottam őket. Egyszer megkérdeztem, min veszteket össze. Másnap anyám közölte, hogy elmegyünk Budapestre. Azt mondta, egy kiváló zongoratanár miatt, aki majd tanítani fog.

„Errefelé nincsenek olyan tanárok – magyarázta –, ez kell ahhoz, hogy kiváló zongoraművész legyél.”

Nem értettem, mert én hajóskapitány akartam lenni.

Apám, aki Amerikában született és ott is élt mindig, maradt. Mi anyámmal – ahogy anyám mondta – visszajöttünk. Én nem visszajöttem ide. Én azelőtt sohasem éltem itt. Idegen volt a város, idegenek voltak az emberek. Mielőtt eljöttünk, apám is azt mondta, ide kell jönnöm, hogy kiváló zongoraművész váljon belőlem.

Nem akartam zongoraművésszé válni. Sírtam az apám vállán, és nem értettem, ő miért akar annak látni.

– Nem felejttem el – felelem anyámnak, és az ujjaimmal gépiesen simogatom a fekete-fehér billentyűket. Egyet-egy kicsit erősebben leütök. A falak némán állnak, nem visszhangzanak. Száraz az egész, érzelmek nélküli.

– Így már jobb – mondja anyám, és ez igazán nagy dicséret tőle; sosem mondaná, hogy így már jó. – Így fog kiteljesedni a játékod a színpadon – teszi hozzá gyorsan.

Keenon Lindsey, flickr.com

A színpadon. A színpadon, amit apám is látni fog, apám, aki hamarosan felszáll a repülőre, és átrepüli a tengert. Hogy újra lássa anyámat. Hogy lásson engem. Hogy hallja a játékomat, ami neki szól és anyámnak, lássa, hogy az áldozat, amit hoztak, nem volt hiábavaló. Hogy igaza volt: valóban itt válhat belőlem zongoraművész. Nekik fogok játszani, csak nekik. Értelemmel töltöm majd meg a fekete-fehér billentyűk zaját.

Hirtelen elönt a büntudat. Anyám bekötött ujját nézem, anyámét, aki ott hagyott miattam egy házasságot, egy nagy szerelmet a világ másik felén. Muszáj bebizonyítanom neki, hogy nem tette hiába.

Megsimogatom görnyedt vállát, és újra belefogok a gyakorlásba. Ezúttal minden szavára hallgatok.

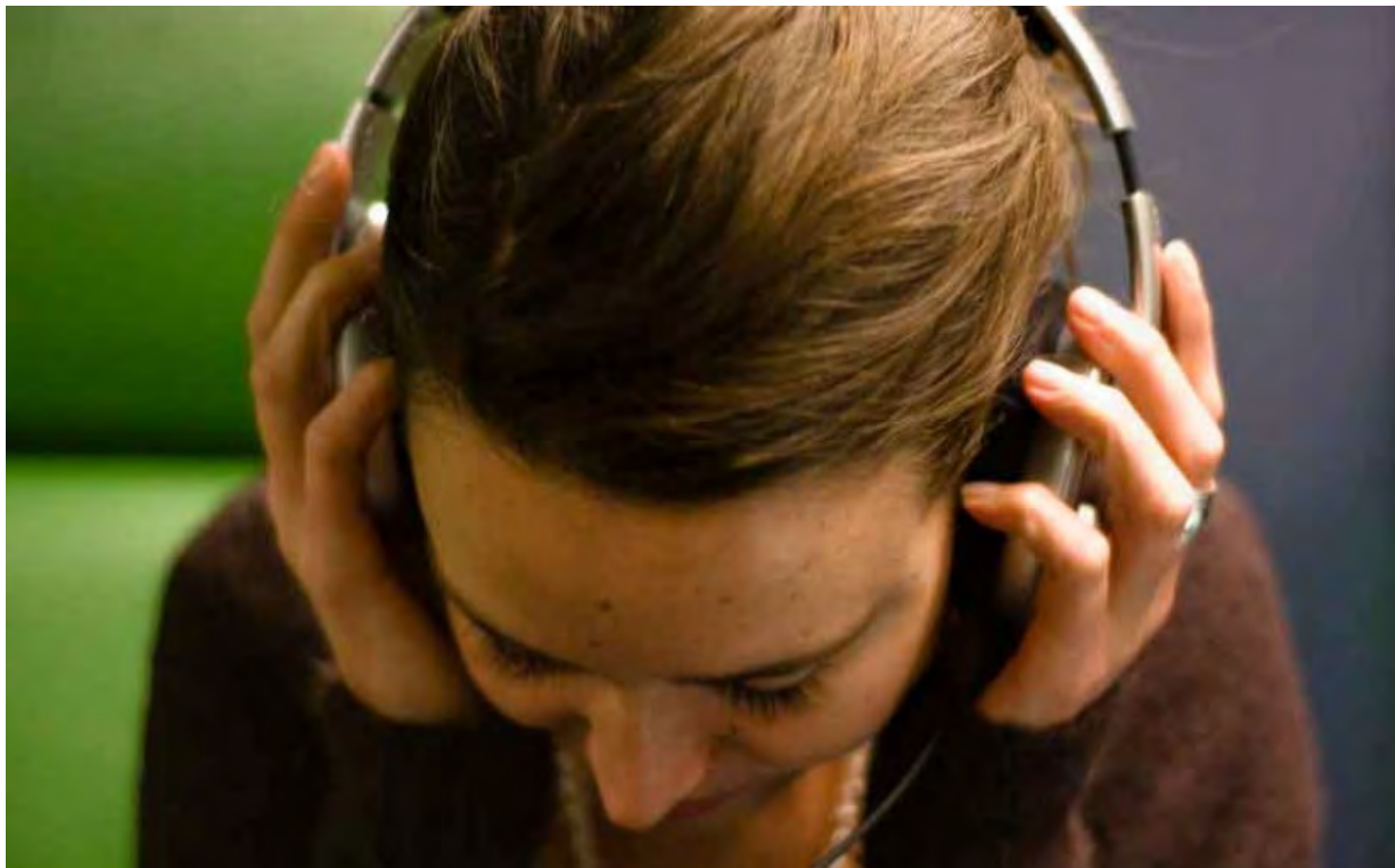
belekomponált

Nem mehetek ki apám elé a reptérre. Bent ülök a színpad mögötti kis szobában, és gyakorlok. Nem gondolok semmire. Összefolynak előttem a zongorabillentyűk, aztán megint kitisztul a kép, és én pontosan tudom a sorrendet, pontosan tudom, melyiket milyen érzélemmel kell megtölteni. Mert a színpadon nem számítanak többé anyám intelmei. A színpadon az érzelem a fontos. Az érzelem, ami furcsa módon belekomponált a darabba, előre ott van benne, és ugyanolyan jól kell tudni, mint a billentyűk sorrendjét.

Előbb csak a zongorát látom. Meghajlok, de nem nézek a közönségre; elvakít a színpadot megvilágító fény. A fehér billentyűk kékesnek látszanak. Aztán mégis felnézek. Anyámat látom legelöl, és apámat keresem mellette. A taps már elhallgatott, nagy a csend. Mintha az utolsó sorból apám nézne rám

felső kép | Monica Liu, flickr.com

Csongor Andrea MÉG VALAKI

Ráírás: [Albert-Lőrincz Márton](#) | [TIZENKÉT ÓRÁN ÁT](#)

Reggel kinyitja a kaput.
Karra fűzött táskájából előveszi
a fülhallgatót, napszemüveget.
Blúzáát szorosán betűri a szoknyába.
Búcsúcsók a gyerekek homlokára.
Fülhallgató fel.
Saját zörejével a másokét lenémítja.
Ügyfeleit napközben a túloldalon tartja.
Hazafelé fülhallgató fel.
A vonatülésen (a másik melletti)
karját oldalához szorítja.
Este pontosan kilenckor bezárja a kaput.
Nehogy még valaki bejöjjön.

kép | [Anne Helmond, flickr.com](#)